

KARAR ÖZETİ

BABAĞANOV/TÜRKİYE KARARINDA BAŞVURUCUNUN AİHS MADDE 3 İLE İLGİLİ İDDİALARININ İNCELENDİĞİ BÖLÜMÜNÜN ÖZETİ

Ömer Buyrukçu *

Davanın Adı: Babajanov / Türkiye Davası

Başvuru Numarası: 49867 / 08

Tarih: 10 Mayıs 2016 (İkinci Daire)

Davanın temelinde 1975 tarihinde Türkiye’de doğmuş ve Türkiye’de yaşamakta olan Özbek vatandaşı Mohammed Kuranbay Babajanov’un (başvurucu) Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne yapmış olduğu başvuru bulunmaktadır.

1. BAŞVURUCUNUN İDDİALARI:

Başvuranın iddiasına göre, başvuran İslami dini inançları ve eylemleri nedeniyle 1999 yılında polis baskını sonucunda Özbekistan’dan Tacikistan’a kaçmıştır. Eğer Özbekistan’da kalırsa devlet makamlarının zulmüne uğrayacağı ve sonunda hapse atılıp bazı Müslüman arkadaşları gibi işkence göreceğinden korkmuştur. Ayrıca bu durumu desteklemek için de Moskova’da bulunan bir sivil toplum kuruluşunun hazırlamış olduğu ve başvuranın da adının bulunduğu devlete karşı suç işlemekle suçlanan kişilerin listesini içeren bir belgenin nüshasını vermiştir. Başvuran, süre gelen zaman dilimi içerisinde Afganistan’a, Pakistan’a gitmiş ve daha sonra İran’a varmış ve bir süre Zahidan’ da kalmıştır. Ancak başvuran sınır dışı

* Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi 4. Sınıf öğrencisi.

tehditlerine müteakip İran'dan kaçmaya karar vermiştir ve daha sonra 18 Kasım 2007 tarihinde Van üzerinden yasadışı yollarla Türkiye'ye girmiş ve mülteci statüsü almak amacıyla Ankara'ya gitmiştir. Oradan Van BMMYK ofisine gönderilmiş, kendisine 24 Eylül 2008 tarihine kadar geçici ikamet izni verilmiş ve haftada üç kez polise imza atıp rapor vermesi istenmiştir. Başvuran 12 Eylül 2008 tarihinde rutinin bir parçası olan imzasını atmak için polis merkezine gittiğinde yirmi dokuz sığınmacı ile birlikte gözaltına alınmış, kimlik kartları, paraları, telefonları da dahil olmak üzere kişisel eşyalarına el konulup aynı akşam saat 21.00 civarında sınıra götürülmüş ve zorla İran'a sınır dışı edilmişlerdir. Başvuran sınır dışı etme sürecinde polis tarafından kötü muameleye maruz kaldığını ve tehdit edildiğini iddia etmiştir. Daha sonra başvuran diğer Özbek sığınmacılar ile birlikte yasadışı yollarla tekrar Van'a geri dönmüştür. İlerleyen bir zaman diliminde başvuran şans eseri İran'a tekrar sınır dışı edilmekten kurtulmuştur. Bu arada iddiaları ile ilgili lehine olmak üzere dosyasında birçok belge ve görüşe yer vermiştir. (Örneğin; Uluslararası Af Örgütü, Van Barolar Birliği, bir Türk Milletvekili, BMMYK Ankara Ofisi)

2. HÜKÜMETİN SAVUNMALARI:

Hükümet ise, başvuranın güvenli bir üçüncü ülke olan ve BMMYK tarafından mülteci olarak tanındığı İran'a sınır dışı edildiği ve başvuranın iddiasının aksine bir özgürlük kısıtlaması ya da kimlik belgelerine el koyma gibi bir durumun olmadığını ifade etmiştir.

3. MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ:

Başvuran, geçerli ikamet izni olmasına rağmen sığınma talebi değerlendirilmeksizin ve sınır dışı etme emri olmaksızın İran'a sınır dışı edilmesinin Sözleşme'nin 3. ve 13. maddelerinde garanti altına alınan haklarını ihlal ettiğini

belirtmiştir. İran'dan alınıp siyasi görüşleri ve dini inançları nedeniyle işkenceye maruz kalıp idam edilmesi muhtemel olan Özbekistan'a sınır dışı edilmesine ilişkin gerçek bir riskin olduğunu ifade etmiştir.

Hükümet ise başvuranın iddialarına itiraz etmiş, İran'dan Özbekistan'a sınır dışı edilme riskinin olmadığını ve İran'ın güvenli bir üçüncü ülke olduğunu savunmuştur.

A. Kabul Edilebilirlik

Mahkeme, bu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a bendi kapsamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığına dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, hiçbir şekilde kabul edilemez olmadığını ifade etmektedir. Bu nedenle, kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

B. Esas

Başvuran, İran'dan Özbekistan'a sınır dışı edilmesinin gerçek bir risk olduğundan, İran'a sınırdışı edilmesinin kendisini kötü muamele riskine maruz bıraktığını ifade etmiştir. Başvuran, Özbekistan'da Ceza Kanunu'nun 159. maddesinin 4. fıkrası uyarınca Devletin anayasal düzenini şiddet yoluyla bozmaya teşebbüs etmek ile suçlandığını ve Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi uluslararası sivil toplum kuruluşlarının Özbekistan'daki tutukluların geniş çapta işkenceye ve diğer kötü muamelelere maruz kaldıklarını rapor ettiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte, başvuran İran'ın sayısız mülteciyi **uyruklarının bulunduğu ülkelere sınır dışı ettiğini ileri sürmüştür. Başvuran, sığınma talebi değerlendirilmeksizin ve bir sınır dışı edilme emri olmaksızın İran'a sınır dışı edildiğini ve kendisine ait ikamet izni 24 Eylül 2008 tarihine kadar geçerli olması sebebiyle sınır dışı edilmesinin iç hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.**

Hükümet Mahkeme'nin Ghorbanov ve Diğerleri-Türkiye davasındaki kararına (28127/09 sayılı ve 24 Ağustos 2010 tarihli (karar)) atıfta bulunarak

başvuranın İran'dan Özbekistan'a sınır dışı edilme riskini taşımadığını ileri sürmüştür. Bununla birlikte, Hükümet başvuranın Özbekistan'a değil İran'a sınır dışı edildiğini, İran'ın başvuranın BMMYK tarafından mülteci olarak tanındığı ve Türkiye'ye gelmeden önce yedi yıl yaşadığı güvenli bir üçüncü ülke olduğunu iddia etmiştir. Hükümet, Mahkeme'nin de Ghorbanov ve Diğerleri-Türkiye davasındaki kararında İran'ı "güvenli bir üçüncü ülke" olarak düşündüğünü belirtmiştir. Hükümet, başvuranın 12 Eylül 2008 tarihinden önce sığınma başvurusunun sonucunu beklemeden Van'ı terk ettiğinden sığınma usulünü düzenleyen kurallara uymadığını ileri sürmüştür. Hükümet'e göre, 12 Eylül 2008 tarihinde başvuran kendisinin sığınma talebinin değerlendirilmesi sonrasında iç hukuka uygun olacak şekilde güvenli bir üçüncü ülkeye sınır dışı edilmiştir.

Mahkeme, öncelikle başvuranın hem Türkiye'deki BMMYK'ya hem de ulusal makamlara başvuruda bulunmuş ve sığınma talep ettiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, başvuranın 12 Eylül 2008 tarihinde haftalık rutininin bir parçası olarak emniyete imza için gittiği iddiasına Hükümet tarafından itiraz edilmemiştir. Bu nedenle Mahkeme, sınırdışı edildiği tarihte başvuranın Türkiye'de yasal olarak ikamet eden bir sığınmacı olduğu kanısındadır. Mahkeme başvuranın kendi kişisel durumuna ilişkin bazı detaylı bilgileri sağladığını ve kötü muameleden korkusunun nedenlerini bildirdiğini ve iddialarını belgelerle desteklediğini belirtmektedir. Başvuran tarafından sağlanan bilgi ve belgelere istinaden, Mahkeme başvuranın Özbekistan'a geri gönderilme riskiyle İran'a sınır dışı edilmesi halinde Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleye maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalacağına inanılmasına ilişkin önemli kanıtları delil gösterdiğini tespit etmektedir. Bu nedenle, Türk makamları başvuranın iddialarına cevap verme ve muhtemel kötü muameleye ilişkin tüm şüpheleri ortadan kaldırmak için başvuranın Özbekistan'a geri gönderilme riskiyle İran'a sınır dışı edilmesi durumunda kötü muamele riskini dikkatli bir şekilde değerlendirme yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, başvuranın sığınma talebinin araştırılıp araştırılmadığı ve reddedilip reddedilmediği; sınır dışı edilmesi için bir sınır dışı etme emrinin verilip verilmediği

ve başvuranın sığınma talebinin reddedildiğine ilişkin bildirim alıp almadığı konularında bilgi verilmesinin Hükümetten açık bir şekilde talep edildiğini gözlemlemektedir. Hükümetten aynı zamanda ulusal makamlar tarafından yapılan değerlendirmeleri, sınır dışı etme emrini ve başvuranın sınır dışı edilmesine ilişkin resmi bildirim de içeren başvuranın sığınma talebine ilişkin belgelerin nüshalarını sunması istenmiş, ancak bunu yerine getirememiştir. Hükümet aynı zamanda Mahkeme'nin yukarıda bahsi geçen sorularına cevap verememiştir. Bununla birlikte, dava dosyasında başvuranın resmi sınır dışı etme emrini aldığını gösteren herhangi bir belge bulunmamaktadır. Hükümet yalnızca, değerlendirme sonucunu açıklamadan, başvuranın sığınma talebinin değerlendirildiğini belirtmiştir.

Yukarıdaki açıklamalar, Mahkeme'yi bir sığınmacı olan ve Türkiye'de yasal olarak ikamet eden başvuranın hukuka aykırı sınır dışı etmeye karşı güvence sağlayan yasal usulün yokluğunda ve sığınma talebinin uygun değerlendirilmesi yapılmaksızın Avrupa Konseyi üyesi olmayan bir ülke olan İran'a sınır dışı edildiği sonucuna ulaştırmaktadır. Bu bağlamda, Mahkeme Sözleşme'nin 3. maddesine verilen önem temelinde 3. madde ile garanti altına alınan hakkın mutlak karakteri ve kötü muamele riskinin ortaya çıkması halinde görülecek muhtemel zararın ortaya çıkması durumunda, ulusal makamların mümkün olduğunca titiz olması ve etkili olmadığı düşünülen iç hukuk yollarının yokluğunda, 3. maddeye ilişkin iddiaların dikkatlice incelemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak başvuranın İran'dan Özbekistan'a gönderilmesi durumunda 3. maddeye aykırı olan bir muameleye maruz kalmasına ilişkin gerçek bir riskin olduğu iddiasının ulusal makamlar tarafından araştırılmamış olması ve hukuka aykırı sınır dışı etmeye karşı güvence sağlayan yasal usulün bulunmaması nedeniyle Mahkeme başvuranın 12 Eylül 2008 tarihinde İran'a sınır dışı edilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesine yönelik bir ihlal teşkil ettiğini düşünmektedir.